

Шогшо эл, торылык да гим берг!

2-шо (3494) №,
2021 ий 16 январь,
шуматкече.

Будь готов/

ЯМДЕЛИЙ

0+

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

Йүштө ок чактаре

Саша ден Марина **СТЕПАНОВАМЫТ.**
Волжский, Упшер.

Аня **АЛЕКСЕЕВА.**
Морко посёлко.

«Теле
каныш»
конкурсыйш
пурьшо
паша-влек.

Милена **ИШМАНОВА.**
Татарстан, Агрыз,
Көлегеш.

Яна, Настя, Андрей
СОЛОВЬЁВМЫТ.
У Торъял, Токтарсола.

Эн ушан – эн виян

Фотом Интернет гыч налме.

Школышто тунемше-влакын Всероссийский олимпиадыштын регион-ысо йыжынже тўналын. «Тудо 12 январь гыч 25 февраль марте шуйна. Тушко 500 утла ўдыр-рвезе ушна. 9-11-ше класслаште тунемше-влак 22 предмет дене шинчымашыштым ончыктат. Олимпиаде эртыме годым санитарно-эпидемиологический йодмаш тўрыс шукталтеш. Кажне йоча коронавируслан анализым сдатла», – ойлен Марий Эл Республикысе образований да науко министрын алмаштышыже Н.Б.Антоничева (**снимкыште**). Регионысо олимпиадыште сеньыше-влак 20 март гыч 30 апрель марте всероссийский этапыште шинчымашыштым тергат.

Тауштен шарнена

Кугу Ачамланде сарыште лийше да вуйым пыштыше салтак-влак лўмеш Морко кундем-ыште ятыр чапкў уло. Ме, Коркатово лицейысе «Морко шўшпык» волонтер отрядын ўдыр-рвезыже-влак, кугезе коча-кована-шамычым шарнен да нунылан тауштен, шарныктыш воктене арулыкым эскерена. Шукерте огыл Азъялыште, Энерўмбалне да Йогорсочлаште верланыше шарныктышла йырым-йыр лумым эрыктенна (**снимкыште**).

Эмилия АЛЕКСАНДРОВА.

Морко район.

Фотом школын архивше гыч налме.

«Пелемеш ечыгорно»

Теле каникул жапыште Пелемеш ялыште «Пелемеш ечыгорно» тағасымаш эртара-лтын. Тушко 150 наре ечызе погынен. Мыят (**снимкыште**) виемым тергенам. Тўналтыш класслаште тунемше-влак коклаште кумшо верым налынам. Мыланна шокшо чайым йўктен-ыт, паренгым пукшен-ыт. Пўртўс лонгаште жапнам пайдалын эртаренна.

Андрей ШУРМЕТОВ.

Татарстан, Агрыз район.

Фотом еш архив гыч налме.

Россий увер

Белгород кундемысе Новый Оскол олаште тунемше-влак орнитологий картым ыштеныт. Олаште илаш кодышо кайык-влак нерген уверым погеныт.

Культура.рф сайт «Тўвыра каникул: элнан тўн тоштержыла гыч трансляций-влак» проектым ямдылен. Сайтыште тўрлў тўвыра тўнеж гыч 20 наре трансляцийым кызыпат ончаш йўн уло.

5-11-ше класслаште тунемше да 18 ийым темдыме студент-влак, «Без срока давности» всероссийский сочинений конкурсышко ушнен кертыда. Кугу Ачамланде сар нерген шарнымашым аралынам да ўмырандынам нерген возыман. Регионысо йыжын 15 март марте шуйна.

Марий Эл увер

Бауман лицейысе «Лира» сымкытыш школ «Культура» нацпроект почеш «Руки сердечное тепло» регионысо инклюзивный фестивальым дистанционно эртарен. 130 утла йодмаш пурен. Чебоксар ола гыч татар мурым мурышо «Ялыкын» спутник-коллектив Гран-прим сенен налын.

Л.И.Соколова лўмеш Йошкар-Оласе йоча эмлым-верыште у сервис пашам ышташ тўналын. Ача-ава-влак, QR-кодым сканироватлен, медперсоналым писын ўжын кертыт.

Марий Эл Республикысе пўртўс поянлык, экологий да йырвелым аралыме шотышто министерстве «Экологий – йочан шинчаж дене» сўрет конкурсыш увертарен. Тушко 6-15 ияш йоча-влак ушнен кертыт. Паша-влакым 28 февраль марте налыт.

Медведево посёлкысо Йоча усталык пöрт пеленысе «Родничок» изостудий ден «Объектив» фотостудийын ик эн кугу пашашт – «Шöртнö талинга» марий калык легенде почеш войзымо фильм. Тидын нерген проектн авторжо, вуйлатышыже Л.В.Сазонова дене мутланьшна.

– **Лилия Вениаминовна, тыгай фильмым войзаш шоньмаш кузе шочын?**

– 2017 ийыште финн сүретче Сана Хукканенын мастер-классыштыже лийынам. Тушто ме шочмо йылме дене комикс-влакым сүретлаш тунемынна. Вара йоча-влакым шүманденам. 2019 ийыште «Культур-

«Шöртнö талинга» фильм

Фотом школын архивше-тын налме.

ная мозаика малых городов и сёл» грант-влак конкурсышто «Медведевское золото» проектан дене сенгышыш лектынна. Тиде проектлан көра марий йомак ден легенде-влакым лудаш, марий калык вургемым шымлаш тўнгальна, марий калык йўла, тўвыра дене палыме лийына. «Шöртнö талинга» легенде почеш эн ондак комиксым сүретленна. Тудо книга гай лектын. Югра гыч йолташем-влак финн-угор фестивалышке ушнаш ўжыныт. Конкурсын условийже почеш, финн-угор йылме тўшкаш пурышо йылме дене фильмым войзы-

ман. Тыге ме марий калык легенде почеш фильмым сниматлаш пижынна.

– **Фильм дене көмыт пашам ыштеныт?**

– Сүрет-влакым Юля Садкова сүретлен, текстым Даша Милютина лудын. Дашалан аваже Наталия Милютина полшен. Текстым Йоча усталык пöрт вуйлатышын тунем-

– **Ончыкылык шоньмашда могай?**

– Ме марий калыкын тўвыражым ончыкыжымат шымлаш тўнгальна. Марий йомак ден легенде-влак почеш ятыр фильмым сниматлаш шонена.

– **Пашада ушныжо, фестивалыште сенымашым тыланем.**

Х.АЛЕКСАНДРОВА мутланен.

Ўшаным сулаш товатлем

Мый «Ямде лий» газетыш почеламутым ий мучко чолган возенам. Идалык мучаште сай увер толын: мыланем Антонов Ивук лўмеш премийын лауреатше лўмым пуэныт. Тиде моткоч кугу пиал. «Ямде лий» газет редакциянын пашаенже-влак шокшын вашлийыныт. Нуно «Марий Эл», «Кугарня», «Сурт-пече» газет редакциялаште изирак экскурсийым эртареныт. Мыланем дипломым, кубокым да пöлекым поэт, «Ончыко» журналын тўн редакторжо Игорь Попов кучыктен. Мый ончыкыжымат почеламутым возаш тўнгалам.

Оля СТЕПАНОВА

Морко, Шап Унчо.

Волжский районн туныктышо-ветеранже, «Ямде лий» газетын Почётан юнкоржо, поро йолташна **Анатолий Александрович САПАЕВЫН** ош тўня дене чеверласымыжлан көра кугу чаманымашым каласена.

Анатолий Александрович ўмыржö мучко «Ямде лий» дене пентгыде кылым кучен.

Газетым шаркалымаште чот полшен, юнкор-влакым куштен, редакцияшкешкеш чўчкыдын толеден, тўрлö кагашым пуэден, у пашалан кумылан ден.

Анатолий Александрович нерген поро шарнымаш чоныштына илаш тўнгалеш.

«Ямде лий» газетын коллективше.

Сенгышылан – чап!

13 январыште Российыште Печать кечым палемденна. Марий Элым Вуйлатыше А.А.Евстифеев республикысе журналист-влаклан Марий Эл Правительствын премийжылан увертарыме конкурсышто сенгыше-влакым саламлен. «Шöртнö пера» премийым Килемар районысо «Восход» газетын тўн редакторжо **Любовь Смирнова** сулен. «Йоча да самырык-влакын проблемыштым ончыктымоз эн сай паша» номинацийыште «Марийская правда» газетын редакторжо **Екатерина Роман** ойыртемалтын.

«Ямде лий» газетын – шкешкеш сенымашыже. «Волшебное слово» йоча прессын VI всероссийский конкурсыштыжо «Лучшее редакторское решение» номинацийыште сенгышыш лектын.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

Идалыкын кайыкше

2021 ийын кайыкше – изи вараш. Рушлаже кобчик маныт. Капшын кужытшо – 28-33 см, нелытше – 130-197 грамм. Тудо 12-16 ий ила.

Африкыште илыше-влак изи вараш-влакым ашнат. Нуно шурным пытарыше шукш-копшангым, изи янлыкым кочкыт.

Изи варашым Йошкар книгашке пуртымо. Специалист-влакын пытарыш гана шотлымышт почеш, Европышто 26-39 мужыр уло.

Российыште да Украиныште 10 ий жапыште нунын чотышт 30 утла процентлан шагале мын.

«Эколята» улыт

Фотом школын архивше гыч налме.

Буймо школын 3-шо «А» классыштыже тунемше-влак (снимкыште) «Эколята – молодые защитники природы!» всероссийский урокыш, всероссийский олимпиадыш, «Праздник Эколят – молодых защитников природы» всероссийский фестивалыш ушненыт. Урокышто пүртүс, янлык-влак нерген пален налыныт. Онгай видеороликым, презентацийым онченыт, пүртүсышто шкем кузе кучаш күлмө нерген шинчымашыштым келгемденыт. Тиде теме дене изи книгагым ямдыленыт. Пален налме факт-влакым йоча-влак соцкылыште шке лаштыкышкыш веранденыт.

Йоча-влак кормушкым ыштеныт да кажне кечын кайык-влакым пукшат. Шошым шырчык омартам ямдылат. Пүртүс лонгашке лекмышт годым шүкшакым огыт кышке. Кажне ийын пушенгым шындат.

О.ИЗИБАЕВА, туныктышо.

Татарстан, Агрыз район.

Сүретым ончен, калык палым палыза.

... окна вүдым ййәш – леве поранлан.

Поранлан ... пыжашыж гыч нержымат ок ончыкто.

... поран вашеш уала коклаш шылеш.

... сурт-печеш шылеш – поран толеш.

Кайык үстел ямде

Йүштө пагыт толмо дене шулдыран йолташ-влаклан поснак неле. Кайык-влак кочкышым муын огыт керт: тудо лум йымалан кодын. Сандене йочашамыч нунылан кумылын полшат. Тидын нерген редакцийышке ятыр серыш пурен. «Окна ончыло олмапушко ильыууй, киса, өрш, шиште, шогертен, пөрткайык да молат толыт, – возен **Костя Шехурдин** (Шернур, Кукнур). – Олмам чүнген пытарат да вара мом кочкаш тўналыт?! Садлан авам дене коктын кормушкым ыштышна». «Сосна коям вишне укшыш сакышым. Ынде кайык-влакын кочмыштым окна гыч эскерем», – ешарен Татарстан Республика Агрыз район Буймо школышто тунемше **Софья Юзыкаева**. Тиде школыштак 1-ше классыште шинчымашым погышо-влак «Телым кайыклан полшо» районысо акцияш ушненыт. Кажне тунемше кормушкым ыштеныт.

да школ садышке конден сакен. Тидын нерген туныктышо **М.С.Михайлова** увертарен. Йошкар-Оласе 80-ше номеран да Медведево район У Арбан йочасадлашке коштышо ньога-влак ача-авашт дене пырля кайык үстелым келыштаре-ныт. Поро паша нерген воспитатель-влак **Н.Годунова** да **И.Семенова** палдареныт. Волжский район Пөтъял школын 2-шо классыштыже тунемше үдыр-рвезе-влак кормушкыш тўрлө шўрашым, пырчым, кечшудым опат. «Ме, йоча-влак, телым кайык-влаклан полшена. Нуно мыланна шошым шүдө пачаш таушат – тўрлө шукш-копшангым пытарат», – иктешлен **Захар Васильев** (Волжский, Пөтъял).

Серышлам **Л.ГРИГОРЬЕВА** лончылен.

Илен улмаш кок изак-шоляк: Тошто ий ден У ий. Тошто ий сурт кокласе пашам виктарен, а У ий мурен-куштен илен. Тидлан көра Тошто ий шольжым эре шылтален. У ий тунамак каргашаш тўналын: «Тый тошто семын илет. Садлан ик верыштак тошкыштат!» Тошто ий чаманен пелештен:

– Эше изирак улат шол. Теве ушым шындетат, вара тўрланет.

Шошо ага паша деч ончыч Тошто ий мландымбалсе ош лум леведышым шулыктараш пижын. Пашашке ушнаш шольжым кычкыралын. Коктын нойымеш тыршенит. Тошто ий шольжлан күштен:

– Тый тыште пашам мучашле, а мый чодырашке ончал савырнем.

Изажын кайымеке, У ийын ушышкыжо у шоньмаш толын пурен. «Лумжым молан шулыктарен толашена? Теле вашеш тудым адак шавыман. Ик пашам мыняр гана ышташ лиеш?» – семынже вудыматен. Вара

кодшо мландым ош лум дене сайынрак петырен шынден. Шоньмо пашажым мучашлымек, У ий каналташ шинчын, нералтенат колтен. Мыняр жап мален – иктат ок пале. Ен-влакын кычкыркалыме йўкеш помыжалтын.

Тошто ден У ий

Калык, йырже погынен, тудым пеш вурсен:

– Анаштына алят лум кия. Вашке кенез тургым тўналеш. Кунам куралын, ўден пытарена?

Тиде жапыште Тошто ий чодыра гыч шольжж деке вашкен. Йўрдымө сўретым ужын, кумылжо чот волен, калыкым лыпландарен. Тыманмешке пашалан пижын. У ийлан намысын чучын, изажлан полшен. Коктын ош лумым вўдыш савыренит, мландым шер теммешкыже йўктенит. Шыже велеш пасушто чапле шурно кушкын шогалын. Тидым ужын, У ий ден Тошто ий чот куаненит.

– Кажне пагытын – шке жапше. Жап шуде, ончыко пураш ит вашке. Вашкет – йонылыш пашам ыштет, – туныктен ойлен Тошто ий.

Ксения БУТЕНИНА.
Морко, Энерсола.

**Сўрет-
влак могай
йомакла
гыч улыт,
палыза.**

Кум эрге

Илен улмаш кугу курык шентелне Йўштө шонго кугыза. Тудын кум эргыже лийын: Теле, Шорыкйол да Пургыж. Шорыкйол ден Пургыж кө талырак да эн ончыч теле пагытым конда маньын эре ўчашенит, лўшкеныт, шўшкеныт. Лач кугурак эрге ўрдыж гыч эскерен, коклашкышт пурен огыл. Икмыняр жап эртымеке, ачашт йўкым кугемден пелештен:

– Икшывем-влак, ужамат, вийвалым погенда. Кечыгут каргашен кертыда. Колыштса мыйын оем: Теле, поро кумылан, ласка улат. Саңдене тый икымше лият. Шорыкйол, Телым алмаштет. Йўштетым ит чамане. А тый, Пургыж, вурседылаш йўратыметлан пытартышлан кодат. Шыде койышетым ўштынак кошарте.

Тыге ушан шонгыен кум эргыжлан пашам пайден.

Настя СЕРГЕЕВА.
Морко, Коркатово.

Волжский район Сотнур села гыч Никас ден Илья Игнашевмытын лүмышт «Воштылаш, товатат, сулык огыл» фестиваль-конкурс деч вара кумдан шарлыш. «Вконтакте» соцкылыште нунын мурен куштымашышт дене ятыр видеом ончышым. Марий койышан, марий семлан шүман еш дене палыме лийде чыте.

Андрей Александрович ден Наталья Викторовна кум икшывым ончен куштат. Эн кугу эргышт – **Никас**. Тудо Сотнур школын 5-ше классыштыже тунемеш. Школ гыч мөнгө толешат, кидше гыч гармонь огеш ойырло. Шокташ шке тунемын. Ик кнопкым темдалын, кокымшым, кумшым – сем лектын. Вара И.С.Ключников-Палантай лүмеш колледжын выпускнигыже, кызит Нижний Новгород олаште умбакыже шинчымашым погышо Т.Е.Васильева рвезын мастарлыкшым виянден. Никас йочасадыш коштымж годымак «Песенка года» республикысе конкурсышто «Йүр-

жө йүреш» муро дене икымше верым налын. Илья шольж дене пырля «Воштылаш, товатат, сулык огыл» фестивальыште «Ну, мо вара?» койдарчык мурым муруныт да кумыландыше приз дене палемдалтыныт. Ончаш толшо калыкым артист койышышт дене куандареныт.

Суртыштышт – гармонь йүк

Фотом еш архив гыч палме.

Илья тений икымше гана парт коклашке шинчын. Шиялтыш дене шокташ тунемеш. Тудым Л.И.Данилова семүзгар дене палымым ышта.

Тихон 4 ияш. Тудо Сотнур селасе 3-шо номеран «Пеледыш» йочасадыш коштеш. Изи рвезе, изаже-влакым ончен, пырля мураш,

кушташ тырша.

Йоча-влакым аралыме тўнямбал кечылан пөлек-лалтше «Поющая семья» район фестивальышке еш дене кажне ийын ушнат. Умаште кокымшо верыш лектыныт. Тушто «Чёрный кот», «Авамлан» мурым йонгалтареныт, келшыше презентацийым ямдыленыт.

Конкурсышко ушнаш таратымыжлан да ямдылымыжлан «Пеледыш» йочасадын воспитательже Р.Г.Кузьминалан кугу таум ойлат.

Мөнгыштыштат кас еда сылне марий муро йонга. Авашт муралта, Никас семым лукташ тырша. Мошыштат ушнат. Нунылан Олег Бакутовын, Нина Николаеван, Михаил Веселовын мурышт келшат. Игнашевмыт еш (**снимкыште**) «Шайра» ансамбльыш коштеш.

– Шочшына-влак мөнгыштат, уремыштат, школыштат марла гына кутырат. Марий газет, журнал, книга-влакым лудыт. Вара изи шольыштлан, Тихонлан, каласкалат. Марий йўлам ынышт мондо манын, ешыште марий пайрем-влакым эрта-рена: Роштом, Кугечым, – ойлат ача-ава.

Ешыште марла гына кутырымаш, пырля марий мурым мурымаш, марий книгаг лудмаш икшывын чонышкыжо марий шўлышым курымешлан шындарат.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

Марий семүзгарым муза.

тў	тыш
шў	ле
шиял	выр
кўс	гомыж
ия	мыр
сўрем	шўшпык
шун	вуч

Палаш онай
Ожно йыдалым ыштыше мастар икымше йыдалжым йўлалтен, а ломыжшым киндышке, мелнашке, когылышко пыштен кочкын. Тўге тудо йыдалым ыштымым нигунам огеш мондо манын шоненыт.

Портышкемым йўраш кум килограмм наре меж кўлеш.

Пятигорскышто да Сыктывкарыште портышкемым кышкыме дене тапасымаш кажне ийын эртаралтеш.

Сибирьыште портышкемым «пил» маныт.

А тый палет?

Ковам дене ече дене кошташ йоратена. Сандене пүртү-сышто утларак жапым эртарена. А те паледа, кунам ечим шонен луктыныт? Шанчызе-влакын шымлымышт почеш, тиде 20-30 тўжем ий ожно лийын. Тунам ече кўчык да лопка улмаш, лач лум ўмбалне кошташ йоршө.

Анна ВИНОГорова.
Звенигово, 2-шо №-ан
Красногорский школ.

Толын угыч йўштө теле,
Мамык гае лум лумеш.
Ече дене пикшла мые
Писын, талын чымыктем.

Дима ПЕТРЯЕВ.
Татарстан, Агрыз, Буймо.

«Югорнышто» модын

Настя Заболотская (снимкыште) Шернур посёлкысо 1-ше номеран школын 7-ше классыштыже тунемеш. Икымше класс гычак верысе Йоча усталык пörтыштө мурымо мастарлыкшым виянда. Туныктышыжо – Т.И.Рыбакова. «Настян икымше конкурсно «Идалыкын мурыжо» йоча эстраде телевизионный конкурс лийын. Национальный президент школ-интернатыште икмыняр жап тунеммыж годым М.Шкетан лўмеш театрыште «Югорно» спектаклыште изирак рольым модын», – каласкала Татьяна Ивановна. Тылеч вара районысо да регион-влак кокласе ятыр конкурсышко ушнен да сенгымашке шуын.

Х.ГЕННАДЬЕВА.
Фотом еш архив гыч
налме.

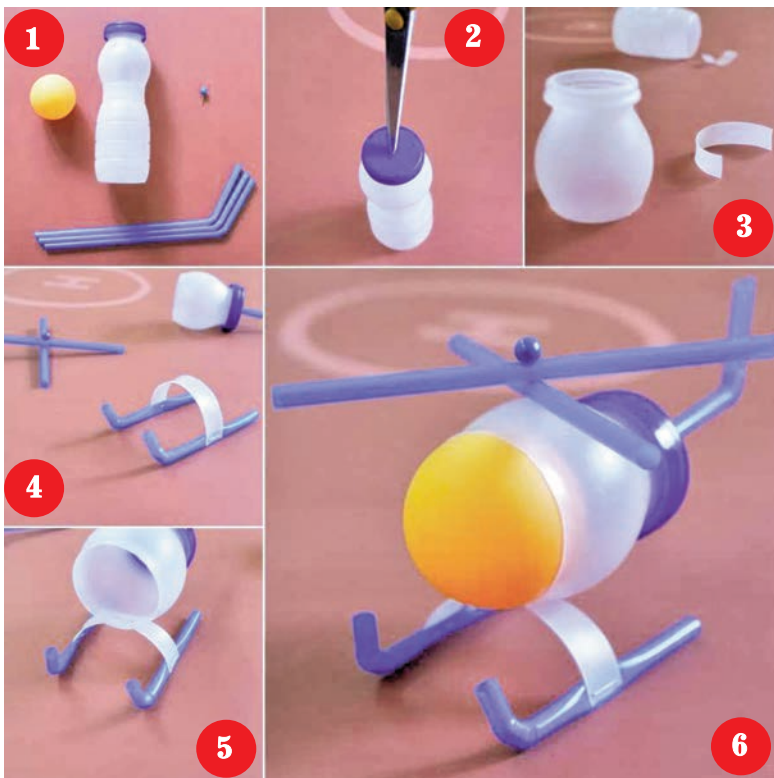

«Марий муру чонемлан лишыл. Ончыкыжым театр да кино артистке лияш шонем», – оила
Настя.

Мастар кид

17 январь – Йоча изобретений кече.

Сўретым ончен, вертолётым ыштыза.

Синквейн

Кино
Сылне, онгай.
Туныкта, воштылта, шортара.
Илышлан туныктышо.
Сўрет.
Стелла КУЗНЕЦОВА.
Морко, Шўргыял.

Утарыше лиям

Изи годым ме кō гына лияш огына шоно: туныктышо, полиций пашаен, врач, шофёр, мурызо, эсогыл президент. Но школым тунем пытарымеке, келшыше ик профессийым ойырена.

Икмыняр ий ончыч еш дене онгай кином онченна. Тудо утарыше лияш таратен. Спасатель пенгыде капкылан, медицине полышым пуэн моштышо лийшаш, йот йылмымат палышаш. Тылеч посна, илышыжым чаманыде, вес ен верч тулыш, вўдыш пурен кертшаш.

Илья АНДРЕЕВ.

Кужэнгер,
Тошто Йўледўр.

Индекс: П4696.
Тираж 1150 экз. Заказ
Формат – А-4-8.
Тўн редактор Л.В.СЕМЕНОВА.

https://vk.com/yamde_lii
<https://ok.ru/yamdelii>
E-mail: yamde_lii@mari-el.ru
(документ кагазлан),
yamde_lii@mail.ru
(автор-влаклан)
Сайтын адресше:
yamdelii.pf

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий Эл Республикысе культур, печать да калык-влакын пашаш шотышто министерстве, «Ямде лий» газет» кугыжаныш унитарный казна предприятий.

Газетым редакцийште погымо да верстатлыме, «Марий Эл Республикысе Правительствын типографийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийн адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.

Газетым Массовый коммуникаций сферыште да культур наслединым аралымаште законодательством шуктен шогымым эскерыше Федеральный службын Приволжский федеральный округысо управленийыштыже регистрироватлыме.
Номер – ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральыште пуымо.

0+

Печатьыш пуымо жап –
14-00,
фактически – 13-00

Авторын да редакцийн шонмашышт тўрлө лийын кертт. Серыш-влак мōнгеш огыт колталт.
Ак – кутырен келшыме почеш.

Редакцийн да издателыне адресше:
424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалыкше урем, 20-шо пöрт.
Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

